

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Radikál oheň a slunce

Radical fire and sun

OLOMOUC 2020, Jakub Dian

vedoucí diplomové práce: Mgr. Tereza Slaměňíková, PhD.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci na téma „Radikál oheň a slunce“ vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité zdroje a literární prameny.

V Olomouci, dne 6. 5. 2020

.....

Jakub Dian

Anotace

Jméno a příjmení: Jakub Dian

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta, Katedra asijských studií

Název práce: Radikál oheň a slunce

Název práce v angličtině: Radical fire and sun

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Slaměniková, PhD.

Počet stran: 50

Počet slov: 12 147

Počet znaků: 69 618

Počet titulů použité literatury: 11

Klíčova slova: radikál oheň, radikál slunce, korpus, etymologie, fonetikum, determinativ, znakové kategorie, analýza

Cílem mé bakalářské práce bylo vytvořit ucelený soubor všech znaků s radikálem oheň a slunce, které jsou uvedeny ve *Slovníku moderní čínštiny* 现代汉语词典 *xiàndài hànyǔ cídiǎn*. Zaměřil sem se pouze na zjednodušené znaky. U každého znaku jsem uvedl výslovnost a dohledal vhodný český ekvivalent. Vytvořený korpus jsem následně analyzoval. Jednalo se o analýzu etymologickou, ve které jsem roztřídil znaky do kategorií čínského znakového písma. Následně jsem provedl grafickou analýzu, ve které jsem určil umístění radikálu v grafickém poli. Také jsem provedl analýzu z hlediska výslovnosti, ve které jsem zkoumal shody fonetika s výslovností fonogramu. Nakonec jsem provedl analýzu sémantickou, kde jsem pozoroval shodnosti radikálu s významem znaku. Na základě zmíněných analýz byly vyvozeny závěry bakalářské práce.

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské diplomové práce Mgr. Tereze Slaměnikové, PhD.
za cenné rady a vstřícný přístup.

Obsah

Seznam tabulek.....	6
Seznam zkratk	7
Ediční poznámka	8
Úvod.....	9
1 Teoretická část.....	11
1.1 Grafika čínského znakového písma.....	11
1.2 Historický vývoj čínského znakového písma.....	12
1.3 Etymologie čínských znaků	15
2 Materiály a metody	19
2.1 Tvorba a zpracování korpusu	19
2.2 Literatura.....	19
3 Korpus zkoumaných radikálů.....	21
3.1 Korpus radikálu slunce	21
3.2 Korpus radikálu oheň A.....	28
3.3 Korpus radikálu oheň B	34
4 Analýza zpracovaných znaků.....	36
4.1 Analýza z hlediska etymologie.....	36
4.2 Analýza z hlediska grafiky	38
4.3 Analýza z hlediska výslovnosti	40
4.4 Analýza z hlediska sémantiky.....	41
Závěr.....	47
Resumé.....	49
Seznam literatury	50

Seznam tabulek

Tabulka č.1: Zastoupení znaků v jednotlivých znakových kategoriích.....	37
Tabulka č.2: Pozice radikálu ve znaku.....	39
Tabulka č.3: Shoda fonetika s výslovností znaku.....	41
Tabulka č.4: Sémantická vazba radikálu slunce a oheň s významem znaku.....	42

Seznam zkratek

Znakové kategorie:

<F> = fonogram

<I> = ideogram

<V> = výpůjčka

<P> = piktogram

<S> = symbol

<zkomolený I> = zkomolený ideogram

<zkomolený F> = zkomolený fonogram

<zkomolený S> = zkomolený symbol

<zkomolený P> = zkomolený piktogram

Pozice složek ve znaku:

N nahoře

D dole

P vpravo

L vlevo

U uvnitř

V vně

R = radikál

Ediční poznámka:

V práci jsem se při přepisu čínských znaků do latinky řídil pravidly čínské transkripce pinyin. V kapitole korpus zkoumaných znaků jsem přepis jednotlivých znaků uvedl ve hranatých závorkách. Několik znaků se mi nepodařilo najít ve znakovém fondu čínské klávesnice, proto byly do práce dodatečně vloženy formou obrázku.

Úvod

Pod čínským jazykem si široká veřejnost často představí znakové písmo, které na první pohled vnímá jako složité a neuchopitelné. Zájem o čínské písmo byl jeden z hlavních důvodů, proč jsem se rozhodl pro studium čínské filologie. Už od prvního ročníku mě nejvíc uchvátilo studium čínských znaků, proto jsem se rozhodl psát svou bakalářskou práci na téma spojené s čínským znakovým písmem a zvolil jsem si téma týkající se radikálů.

Cílem mé práce je analýza části čínského znakového písma, konkrétně analýza znaků obsahující radikály slunce a oheň. Záměrně jsem přitom volil takové radikály, u nichž lze předpokládat, že se jim podřízené znaky budou do určité míry překrývat. Korpus jsem sestavoval podle *Slovníku moderní čínštiny* 现代汉语词典 *xiàndài hànǔ cídiǎn*. Znaky budu analyzovat z několika hledisek, z hlediska etymologie, grafiky, výslovnosti a sémantiky. V čínském znakovém písmě jsou většina znaků fonogramy, předpokládám, že tato skutečnost bude platit i pro můj zkoumaný vzorek. Co se týče postavení radikálu ve znaku, předpokládám, že nejčastěji vyskytující se pozice bude vlevo, s výjimkou u posledního zkoumaného radikálu, tj. radikál oheň v jeho druhé grafické podobě. V tomto případě by měla být pozice radikálu fixní, a to v dolní pozici. Předpokládám, že sémantické kategorie u radikálu slunce budou úzce spjaté s vlastnostmi slunce, tj. znaky s významem „jasný“, „světlý“, „zářivý“ a podobně. U radikálu oheň si myslím, že mnoho znaků bude významově spjata s vařením. Grammatologii není v lingvistice věnováno příliš mnoho pozornosti, komplikovaný systém čínského znakového písma si ji však zaslouží, svou prací chci přispět k hlubšímu porozumění odlišného grafického systému. Také doufám, že tato práce poslouží jako inspirace a pomůcka pro jiné studenty z oboru.

Má bakalářská práce se skládá z třech částí. V první, teoretické, se věnuji čínskému znakovému písmu, konkrétně jeho historickému vývoji a také důležitým reformám, které se udály ve dvacátém století. V této části se mimo jiné zaměřím na charakteristiku grafické podoby a etymologických principů aplikovaných při kategorizaci čínského znakového písma. Čtenářům přiblížím šest základních kategorií znaků, které budou důležité i pro další kapitoly. Mimo jiné přiblížím i pojmy radikál a determinativ. Jádro mé práce tvoří korpus zkoumaných znaků, který je rozdělen na tři části. První část je korpus znaků obsahující radikál slunce, druhá a třetí část je tvořena znaky obsahující

radikál oheň v jeho první (dále radikál oheň A) a druhé grafické podobě (dále radikál oheň B). V další kapitole se budu věnovat analýze. Analýzu jsem rozdělil na čtyři části, v první se budu věnovat etymologické analýze, tj. jednotlivé znaky budu řadit do znakových kategorií podle jejich vývoje nebo dnešní podoby. Pak následuje grafická analýza, v této analýze budu zkoumat umístění radikálu ve znaku. Dále rozeberu znaky z hlediska jejich výslovnosti, konkrétně se zaměřím na shodu výslovnosti fonetika s výslovností celého znaku. Jako poslední se věnuji sémantické analýze, tj. zda je zkoumaný radikál též i ukazatel významu celého znaku.

1 Teoretická část

Čínské znakové písmo patří k nejstarším systémům písma. Je to soustava grafických symbolů sloužících k zápisu čínštiny. Základní jednotou čínského znakového písma je znak, znak, který v systému čínského jazyka odpovídá jednoslabičnému morfému. Nejsm schopni říci, kolik přesně existuje čínských znaků, v diachronních slovnících bychom jich našli desítky tisíc.

1.1 Grafika čínského znakového písma

Grafická struktura čínského znakového písma se skládá ze třech úrovní. (Slaměnková 2013:18.) Základní, také i nejmenší jednotnou čínského znakového písma je tah 笔画 bǐhuà. Počet tahů ve znaku je různý, může být tvořen jedním až šedesáti čtyřmi tahy. Odborná literatura uvádí pět základních tahů: bodový tah 点 diǎn, vodorovný tah 横 héng, svislý tah 竖 shù, levý tah 撇 piě a pravý tah 捺 nà. Tahy se pojí do prvků 部件 bùjiàn. Prvky se následně opět skládají do větších celků, do znaků 汉字 hànzì. Znak může být tvořen jedním nebo více prvky. Znaky tvořeny jedním prvkem se nazývají jednoduché 独体字 dútǐ zì. Naopak, znaky tvořeny dvěma nebo více prvky se označují jako složené 合体字 héttǐ zì. (Slaměnková 2013:19-20) Psaní znaků má také svá pravidla, můžeme je shrnout do pěti bodů:

- Nejdříve píšeme levý, pak pravý prvek nebo tah
- Nejdříve píšeme vodorovný tah, následně tah svislý
- Nejdříve píšeme horní prvek, pak dolní prvek
- Nejdříve píšeme vnější, pak vnitřní prvek
- Nejdříve píšeme prostřední prvek, pak prvky po stranách (Kučera 2005: xiii)

Důležité je i uspořádání prvků ve znaku, existují tři základní grafické struktury:

- Struktura levo-pravá, nebo vertikální struktura, prvky jsou uspořádány vedle sebe
- Struktura horní-dolní, nebo horizontální struktura, prvky jsou uspořádány nad sebou
- Struktura vnější-vnitřní, nebo centrální struktura, jeden z prvků obklopuje ten druhý (Slaměnková 2013: 19-20)

Jednotlivé znaky se vpisují do grafického pole. Grafické pole je čtvercového tvaru, všechny čtyři strany jsou stejně dlouhé, společně svírají pravý uhel. (Uher 2013: 40.)

Zvláštní grafickou entitu představuje radikál. Jedná se o grafickou jednotku, pod níž jsou znaky řazeny ve slovníku. V nejstarší grammatologické studii *Výklad významu základních a vysvětlení struktury složených znaků* 说文解字 *Shuō wén jiě zì* (dále *Výklad znaků*), v níž se setkáváme s řazením znaků podle grafických jednotek, se radikál překrýval s významovou složkou znaku, tzv. determinativem. Konkrétně jsou znaky ve *Výkladu znaků* rozčleněny do systému 540 determinativů. V moderní čínštině tohle členění již neplatí. V roce 1716 byl vydán *Kangxi slovník* 康熙字典 *kāngxī zìdiǎn*, podle něhož se zjednodušil systém radikálů na pouhých 214. Vydělily se dva různé koncepty, determinativ je významový a radikál grafický. (Zádrapa 2009: 74-76, Uher 2013: 208-210)

Těchto 214 radikálů je uspořádáno ve slovníku dle počtu tahů, od radikálu s nejmenším počtem tahů, po radikál s nejvyšším počtem. Radikál tvořen pouze jedním tahem je radikál jeden 一 *yī*. Radikál flétna 龠 *yuè* tvořen ze sedmnácti tahů je ve slovníku uveden jako poslední. Ne všechny radikály jsou také samostatným znakem, některé radikály jsou pouze prvkem. Například radikál kryt 宀 *tóu* je pouze symbol, nikoliv samostatným znakem. (KANE, 2009: 43) Já jsem si pro svoji práci vybral radikál slunce 日 a radikál oheň 火. Co se týče radikálu slunce, je třeba rozlišovat a v žádném případě nezaměňovat radikál slunce 日 *rì* s radikálem říct 讠 *yuē*. Druhý zmíněný radikál se nachází pouze v pár znacích. V některých znacích se radikál oheň objevuje ve své druhé grafické podobě. Nachází se vždy v dolní části znaku, a to v podobě čtyř bodových tahů 灬. (Kane 2009: 43)

Termín radikál bývá chybně směřován s determinativem. Ten však na rozdíl od radikálu je nutně nositelem významu ve znaku. Často přitom dochází k tomu, že radikál i determinativ se graficky překrývají, není to však zdaleka pravidlem, jde o dva různé koncepty.

1.2 Historický vývoj čínského znakového písma

Přibližně v druhém tisíciletí př. n. l. na území dnešní Čínské lidové republiky vznikla písemná soustava, tedy čínské znakové písmo. Podobně jako jiné jazyky se vyvinula za účelem zápisu jazyka. (Zádrapa 2009: 17). Každá velká kultura má svou

mytologii, nepochybně i Čína má tu svou. V čínské mytologii mimo jiné nacházíme i první zmínky o písmu. Traduje se, že vznik písma je spjatý se třemi legendárními postavami, mýtickými vládci starověku. První legendární postavou je Fuxi 伏羲 fúxī, mýtický vládce, který údajně naučil lidi, jak lovit a rybařit. Prý také vytvořil osm trigramů 八卦 bāguà, které tvoří základ *Knihy proměn* 易经 yìjīng (dále *Knihy proměn*). *Knihy proměn* se používala (a dodnes se používá) nejen jako orákulum, ale také jako filozofický a kosmologický systém, který hraje důležitou roli v taoismu, z něhož ve velké míře vychází čínská kultura. *Knihy proměn* patří mezi pět klasických děl konfuciánského kánonu. Další legendární postavou, která se pojí se vznikem písma je Božský rolník 神农 shénnóng, k zápisu textu prý používal provázkové písmo. Třetí legendární postavou je úředník Cangjie 仓颉 cāngjié. Cangjie působil na dvoře Žlutého císaře 黄帝 huángdì, byl císařův dvorný historik. Legenda praví, že Cangjie byl pověřen, aby vytvořil písmo na zaznamenávání všeho, co je okolo nás. Písmo nakonec vytvořil, jeho hlavní inspirací byla zvířata, konkrétně jejich otisky drápů, tlap a podobně. Všimnul si, že každý zvířecí otisk je jedinečný a lehce identifikovatelný. Na základě této skutečnosti prý vytvořil čínské znakové písmo. Příběhy z mytologie jsou často jen domněnky, nejsou doloženy žádnými relevantními fakty, tím pádem je třeba na ně nahlížet s rezervou. (Kučera 2005: xi, Slaměnková 2013: 13-14, Zádrapa 2009: 99-100)

Nápisy na želvích krunýřích a hovězích lopatkách jsou nejstarší dochované písemné památky. Předpokládá se, že pochází z období mezi čtrnáctým a jedenáctým stoletím př. n. l. V tomto období lidé také začali psát na bronzové nádoby. (Uher 2013: 46., Švarný, 1980: 141-142) Za období Válčících států došlo k rozšíření většího písma 大篆 dàzhuàn, psalo se na hedvábí a bambusové destičky. Kvalitativně se ale nijak nelišilo od nápisů na bronzích. Menší písmo 小篆 xiǎozhuàn je jenom kvantitativním omezením většího písma. (Kučera 2005: xi)

Důležitým milníkem je také přechod na úřednické písmo 隶书 lìshū. Reformátoři nebyli obeznámeni s principy čínské grammatologie, ani s etymologií čínského písma. To způsobilo fatální zásah do systému čínského znakového písma. Došlo k výraznému komolení znaků, kdy původní složky uvnitř znaku nahradili novými. Za vlády dynastie Han vzniklo kurzívní 行书 xíngshū a trávové 草书 cǎoshū. I se vznikem těchto dvou písem došlo k zásahům do systému čínského znakového písma. Proces

demotivování čínských znaků se bohužel nepodařilo napravit ani s přechodem na normativní písmo 楷书 kǎishū, též známé pod názvem vzorové písmo. Proces demotivování čínských znaků platí dodnes. (Kučera 2005: xi, Uher 2013: 46-47.)

V průběhu 19. století Čína zažívala nelehké období, všechno to začalo první opiovou válkou v roce 1839 proti Velké Británii. Ukázalo se, že Čína je na tom technicky podstatně hůř než evropské mocnosti nebo Japonsko. Jako jediné východisko z této situace se jevila modernizace. Rozvinulo se tedy hnutí za modernizaci, Čína však pouze převzala prvky z cizí evropské kultury, což se neukázalo jako nejšťastnější způsob, protože tak naplno potlačila a odmítla svou dlouholetou tradici. Přelomový rok modernizace byl rok 1919, kdy se konalo Májové hnutí. Modernizace se odzrcadila i v písmě, jazyk byl jednou z priorit modernizace. Propagandisti Májového hnutí věřili, že hlavním elementem musí být moderní literatura, která bude přístupná všem. Důležitou osobností v modernizaci jazyka byl Qian Xuantong 钱玄同 qián xuántóng. V roce 1920 uveřejnil svůj první návrh reformy. Návrh obsahoval osm principů, podle kterých měl být systém znaků zjednodušen. Návrh byl nakonec přijat a rozhodlo se o ustavení výboru pro zjednodušené znaky. V roce 1935 začalo fungovat Hnutí za zjednodušené znaky. V roce 1936 byla vládou vyhlášena první závazná tabulka zjednodušených znaků pro nižší školství. Bohužel snahy také vyvolaly vlnu nesouhlasu, a to i ve vládnoucích kruzích. Nakonec byla její platnost pozastavena. Další reformy se konaly až za éry Čínské lidové republiky. (Zádrapa 2009: 163-166)

Po založení Čínské lidové republiky byla situace jiná. Komunistický program kladl důraz na vzdělání a znovuoživení návrhu na zjednodušení písma. Dokonce se také objevil plán, jak přesně a efektivně zjednodušit písemnou soustavu. Vznikl *Návrh plánu na zjednodušení čínských znaků* (zmenšit počet tahů a prvků, zjednodušit způsob psaní). V roce 1956 byl plán schválen, nesl název *Plán zjednodušení čínských znaků*. Tabulka obsahovala 515 zjednodušených znaků a také 54 automaticky zkrácených prvků. (Zádrapa 2009: 166-167)

Další milník je rok 1964, kdy došlo k dalším změnám. Změny se týkaly především automaticky zkracovaných prvků. Na základě tohoto byla také vydána *Souhrnná tabulka zjednodušených znaků*, která obsahovala 2238 znaků. Byly použity tři hlavní způsoby zjednodušování, a to jsou:

- Vypouštění jednotlivých prvků
- Přestavba znaků a grafické úpravy
- Záměna stejně znějících znaků na základě fonetické výpůjčky (Zádrapa 2009: 166-167)

Reformy měly své klady i zápory, ale myslím si, že v konečném důsledku ulehčila lidem psaní a čtení, což byl vlastně i jí prvotní záměr.

1.3 Etymologie čínských znaků

Z předchozí kapitoly je zřejmé, že čínské znakové písmo si prošlo dlouhým historickým vývojem. Kniha *Výklad znaků* je nejstarší dochované dílo věnované právě čínskému znakovému písmu. Její autorem je Xu Shen 许慎 xǔ shèn. Důležitou částí knihy je Xu Shenův „Doslov“ k *Výkladu znaků*. V „doslovu“ probírá důležitá témata, týkající se například dějin písma, čínské grammatologie, šest kategorií, obrysové a odvozené znaky a podobně. (Uher 2013: 118-121)

Původně byly obrysové znaky obrázky, dále nedělitelné složky, které přímo odrážely realitu. Obrysové znaky tvořily základní mechanismus v počátku vývoje čínského znakového písma. Do této skupiny patří piktogramy a symboly. Ideogramy a fonogramy patří do skupiny odvozené znaky, znaky skládají se z více dělitelných složek. Odvozené znaky jsou odvozeny z obrysových znaků. (Uher 2013: 166-168)

Dnešní podoba znaků je velice odlišná od té původní. Právě podle grafické podoby znaky řadíme do rozličných kategorií. Na základě knihy *Výklad znaků* určujeme šest kategorií:

- Symboly 指事 zhǐshì
- Piktogramy 象形 xiàngxíng
- Fonogramy 形声 xíngshēng
- Ideogramy 会意 huìyì
- Variety 转注 zhuǎnzhù
- Výpůjčky 假借 jiǎjiè (Uher 2013: 169)

Vývojově nejstarší kategorií znaků jsou piktogramy 象形 xiàngxíng. Uher (2013:170) definuje tuto kategorii slovy: „*Piktogram je způsob, jak vytvářet nové znaky*

přímo zakreslením tvaru předmětu, který představuje význam slova, jehož je daný znak nositelem.“ Poukazuje tak na charakteristický rys piktogramů, a to, že se vyvinuly z obrázků. Obrázek na rozdíl od piktogramu není spjatý s významem a výslovností slova. Piktogram nezachycuje realitu, jenom ji identifikuje. Znázorňuje tvar předmětu, proto ho nemůžeme nijak rozdělit na menší části. Piktogramy jsou díky svému tvaru srozumitelné každému bez ohledu na jazyk, kterým mluví. (Uher 2013:170, Kéki 1984: 59.) Piktogramy tvoří důležitou složku znakového fondu. Oproti ostatním znakovým kategoriím jsou lehce rozpoznatelné. Jejich obrázkový charakter je nejvíc viditelný na zápisech na krunýřích, kostech a bronzových nádobách. (KANE 2009: 41, Kučera 2005: xiv) uvádí jako příklady piktogramů následující znaky: 人 rén – člověk, zobrazující nakročenou lidskou postavu z profilu; □ kǒu – ústa; 山 shān – hora, znázorňující tři horské vrcholy a další.

Druhou kategorií jsou symboly 指事 zhǐshì, neboli kategorie znaků ukazujících na jevy. Symboly na rozdíl od piktogramů vyjadřují význam slov abstraktně. Uher (2013:176) definuje tuto kategorii slovy: „Symbol je metoda vytváření nových znaků, které naznačují význam slova symbolickými tahy nebo přidáváním takového tahu či tahů k již existujícímu piktogramu.“ Z této definice je zřejmé, že se při vzniku symbolu uplatňovaly dva principy tvoření znaků. První princip je vyjádření významu znaku pomocí symbolických tahů, Slaměnková (2013:27) ve své publikaci uvádí příklady: znak „dole“ 下 xià a znak „nahore“ 上 shàng, u kterých dlouhý vodorovný tah symbolizuje horizont a zbývající dva tahy vymezují pozici vůči němu. Druhým způsobem je připojení tahu nebo prvku k již existujícímu piktogramu. Kučera (2005: xiv) uvádí jako příklad: znak 母 mǔ – matka, složený z determinativu 女 nǚ – žena a přidáním dvou bodových tahů upřesňujeme, že se jedná o kojící ženu, tedy matku. Symboly tvoří ještě menší skupinu znaků jako piktogramy.

Znaky, které vznikají spájením dvou nebo více složek nazýváme ideogramy 会意 huìyì. Významy jednotlivých složek společně odkazují na význam celého znaku. Ideogramy jsou na rozdíl od symbolů a piktogramů založeny na úplně rozdílném principu tvorby znaků. Jsou založeny na principu kombinaci dvou nebo více již existujících znaků, které jsou sami o sobě nositeli významu. Symboly a piktogramy schematicky nebo také symbolicky zobrazují daný předmět nebo jev, z hlediska grafiky se dále nedají rozdělit na složky. Slaměnková (2017:41) uvádí následovné příklady ideogramů:

- 家 jiā „domov“: N střecha D prase – prase pod střechou
- 库 kù „skladiště“: V přístřešek U vůz – vůz pod střechou
- 采 cǎi „trhat, česat“: N spár D strom – ruka (spár) očesává strom
- 疾 chèn „horečka“: V nemoc U oheň – hořet nemocí
- 孙 sūn „vnuk“: L dítě P malý
- 岩 yán „skála“: N hora D kámen – kamenná hora

Podle počtů složek dělíme ideogramy na:

- Dvousložkové – všechny výše uvedené příklady
- Třísložkové – například znak sedět 坐 zuò tvořený dvěma složkami 人 člověk a složkou 土 země, tj. dva lidé sedí na zemi
- Čtyř a vícesložkové – například znak „hlučný“ 聒 xiāo tvořený hlavou mezi čtyřmi 口 ústy, které společně vyjadřují význam, že mnoho mluvících úst nadělá hluk (Slaměňíková 2013: 28-29, 2017: 41-42)

Další kategorií jsou fonogramy 形声 xíngshēng. Fonogramy vznikly kombinací dvou složek, významovou složkou (determinativ) a složkou fonetickou (fonetikum), která odkazuje na výslovnost celého znaku. Fonogramy jsou nejpočetnější znakovou kategorií, v současnosti je zhruba 90 % všech znaků právě fonogram. Jako příklad uvedu znak „péct“ 烤 kǎo: L oheň P [kǎo] a znak „úsvit“ 昉 fǎng: L slunce P [fǎng].

Co se týče determinativu a fonetika, nemůžeme s jistotou tvrdit, že determinativ zcela vyjadřuje význam celého znaku, a též nemůžeme říct, že každé fonetikum přesně určuje výslovnost celého znaku. V mnohých případech je funkce determinativu pouze obecně naznačit význam znaku. S vývojem a přeměnou znaků se měnila i výslovnost, tedy fonetika znaků. Tím pádem vznikají různé odchylky, které mohou být zavádějící. Například u znaku „slezina“ 脾 pí: L maso P [bēi]. V tomto případě se fonetikum neshoduje s výslovností celého znaku a determinativ přímo neurčuje význam celého znaku. (Slaměňíková 2013: 29-30, 2017: 43-44)

Další znakovou kategorií jsou výpůjčky 假借 jiǎjiè. Výpůjčky původně neměly svoji grafickou podobu nebo se psaly příliš složitě. Dávají už existujícím znakům nový význam, tento význam ale nevychází ze struktury samotného znaku. (Kučera 2005: xv)

jako příklady výpůjček uvádí: „znak „šest“ 六 lǐù, původně piktogram přístřešek, dnes zapisováno znakem 𠂇 lú; znak „osm“ 八 bā, původně symbol rozdělit, dnes zapisováno znakem 分 fēn; „západ“ 西 xī, původně piktogram hnízdo, dnes zapisováno znakem 栖 qī.“

Poslední znakovou kategorií, kterou si přiblížíme, jsou variety 转注 zhuǎnzhù, též nazývané znaky transfigurované. Vznikají nahrazením jedné složky v již existujícím znaku. Jako příklad si můžeme uvést znaky „starý“ 老 lǎo a „stařec“ 考 kǎo. (Vochala, 1989: 15-16)

2 Materiály a metody

2.1 Tvorba a zpracování korpusu

Samotné analýze předcházela tvorba korpusu. Jako hlavní zdroj při jeho sestavování jsem použil nejnovější, sedmé vydání *Slovníku moderní čínštiny*. Jednotlivé znaky jsou řazeny podle počtu tahů, tak jako jsou uvedené v tomto slovníku. U každého znaku je uveden jeho přepis do pinyinu v hranatých závorkách, český ekvivalent a zařazení k určité etymologické kategorii. Korpus zkoumaných znaků je tvořen pouze zjednodušenými znaky. Pár znaků se mi též nepodařilo najít ve znakovém fondu čínské klávesnice, tím pádem byly do práce dodatečně vloženy jako obrázek. Pracoval jsem jen se čtyřmi konstrukčními kategoriemi. Výpůjčky a variety představují nové využití již existujících znaků, a proto jsem je ve své práci nezohledňoval.

Po dokončení korpusu jsem začal pracovat na analýze. Jako první jsem znaky zkoumal z hlediska etymologie. V korpusu jsem již měl u každého znaku uvedeno, do které kategorie patří. Některé znaky ale byly problematické, buď jejich etymologie byla neznámá nebo zkomolená. Dodatečně jsem vyčlenil dvě další kategorie, tj. kategorie „ostatní“ a kategorie znaků, u kterých je etymologie neznámá. S ohledem na tuto skutečnost jsem znaky zařadil do šesti různých kategorií, jednotlivé kategorie jsou: fonogramy, ideogramy, piktogramy, symboly, a dvě již zmíněné dodatečně vytvořené kategorie. Dále následuje analýza z hlediska grafiky, ve které jsem zjišťoval pozici radikálu ve znaku. Jedná se o pozice vlevo, vpravo, nahoře, dole, vevnitř nebo vně. U některých radikálů se mi jasně nepodařilo určit jejich pozici, protože se nacházely v rámci komplikovanější grafické struktury. Proto jsem vytvořil skupinu „ostatní“. V analýze z hlediska výslovnosti jsem pracoval pouze s fonogramy. Zkoumal jsem shodu fonetika s výslovností celého znaku, na základě shod jsem všechny fonogramy rozřadil do skupin. V sémantické analýze jsem zjišťoval, do jaké míry funguje zkoumaný radikál i jako ukazatel významu znaku. Znaky jsem rozřadil do několika skupin dle podobnosti významu.

2.2 Literatura

Jak již bylo řečeno, korpus tvoří jádro mé práce. K vypracování korpusu jsem použil dva hlavní zdroje, tj. *Slovník moderní čínštiny* a *Analytický slovník čínských znaků* 汉字形义字典 hànzi xíngyì zìdiǎn. První zmíněný slovník mi pomohl

při vytvoření základu korpusu, tím myslím výpis všech znaků obsahující vybrané radikály. Znaky jsem řadil podle seznamu všech znaků obsahující konkrétní radikál, který se nachází ve *Slovníku moderní čínštiny*. Jednotlivé znaky jsou řazeny od znaku s nejmenším počtem tahů po znak s nejvyšším počtem tahů. U každého znaku je uvedeno číslo, podle kterého jsem následně dohledával výslovnost. Velkou část *Slovníku moderní čínštiny* tvoří právě samotný slovník. Ve slovníku jsou všechny znaky řazeny abecedně podle výslovnosti, u každého znaku je uveden i jeho význam. Jako druhý slovník, který jsem při tvorbě korpusu použil je *Analytický slovník čínských znaků*. Znaky v něm jsou též řazeny abecedně dle výslovnosti. U každého znaku je uvedené, do které etymologické kategorie patří a též jeho význam. Některé znaky jsou ale problematické, buď je jejich etymologie zkomolená nebo neznámá. Oba zmíněné slovníky jsou přehledné, lehce se v nich orientuje. Při určování etymologie mi také pomohl jeden internetový zdroj, konkrétně www.yellowbridge.com.

Důležitým zdrojem informací pro mě byly také další knižní tituly. Z publikace od Lukáše Zádrapy a Michaely Pejčochové *Čínské písmo* jsem načerpal mnoho informací, které jsem následně využil v kapitolách týkajících se reforem čínského znakového písma. Informace o vývoji písma, jeho grafiky a etymologie jsem čerpal z více knih. Především z knih *Hanská Gramatologie* (David Uher), *Čínské znakové písmo: synchronní model tradiční kategorizace, Ideogramy v moderní čínštině* (Tereza Slaměnková), *Učebnice čínských znaků* (Ondřej Kučera a kolektiv) a *Knížka o čínštině* (Daniel Kane).

3 Korpus zkoumaných radikálů

3.1 Korpus radikálu slunce

曰 [yuē] „mluvit, říct“: <I> piktogram znázorňuje ústa s vnitřním horizontálním tahem, který naznačuje vypouštění vzduchu při mluvení

日 [rì] <P> obrázek slunce, které vychází každý den

一至三画

旧 [jiù] „starý, starověký, bývalý“: < nezjednodušené podobě to byl fonogram, zjednodušená podoba je jen změti tahů, nelze přiřadit k žádné kategorii >

旦 [dàn] „svítání, ráno“: <I> N slunce 日 D horizont 一 - slunce nad horizontem

早 [zǎo] „ráno“: <I> N slunce 日 D deset 十 - slunce nad vrcholkem (deset jako „vrchol“ základních číslovek)

晃 [huàng] „kout, roh“: <F> N slunce 日 D 九 [jiǔ]

旬 [xún] „třetina měsíce“: <S> Vnitřní s. slunce 日 Venkovní s. 勹, představuje deset denní cyklus

旨 [zhǐ] „1. vynikající chuť 2. záměr, cíl“: <zkomolený I>

昫 [kù] „kout, roh“: <F> N [jiǔ] 九 D slunce 日

旭 [xù] „svítání“: <F> L [jiǔ] 九 P slunce 日

旰 [gàn] „západ slunce“: <F> L slunce 日 a P [gàn] 干

旱 [hàn] „sucho“: <F> N slunce 日 D [gàn] 干

旰 [gàn] „svítání“: <F> L slunce 日 P [yú] 于

时 [shí] „čas“: <I> L slunce 日 P palec 寺 – měřit (palec jako míra) podle slunce – PV roční období

昷 [shān] „zářít“: <F> N slunce 日 D [shān] 山

昞 [bǐ] „rozlehlý“: <F> L slunce 日 P [guǎng] 广

昡 [cuì] „východ slunce“: <F> L slunce 日 P [yáng] 易

四画

者 [zhě] „to“: <zkomolený I>

昔 [xī] „v minulosti“: <zkomolený I>

杳 [yǎo] „temný a tichý“: <I> N strom 木 D slunce 日 - slunce pod stromem

旺 [wàng] „prosperující“: <F> L slunce 日 P [wáng] 王

昊 [hào] „obloha, nebe“: <I> N slunce 日 D [tiān] 天

晔 [wěi] „plný světla“: <F> L slunce 日 P [wéi] 韦

曇 [tán] „zamračené“: <I> N slunce 日 D mrak 云 – mraky přes slunce

杲 [gǎo] „zářit“: <I> N slunce 日 D strom 木 - slunce nad stromem

昃 [zè] „odpoledne“: <I> N slunce 日 D naklonění 仄

昆 [kūn] „potomek“: < I > N slunce 日 D dva obrácení lidé 比 – pod sluncem je hodně lidí

昌 [chāng] „prosperující“: <I> N slunce 日 a D říkat 曰 – krásné slunce, krásné slova – PV krásná slova: sluneční svit

覿 [xiàn] „východ slunce“: <F> L slunce 日 P [jiàn] 见

晡 [wǔ] „jasný, světlý“: <F> L slunce 日 P [wǔ] 午

昇 [shēng] „povýšit“: <F> N slunce 日 D [shēng] 升

昕 [xīn] „těsně před východem slunce“: <F> L slunce 日 P [jīn] 斤

𠂔 [bǎn] „[bǎndà] 𠂔大 – název místa“: <F> L slunce 日 P [fǎn] 反

明 [míng] „jasný“: <I> L slunce 日 P měsíc 月

𠂔 [hū] „úsvit, svítání“: <F> L slunce 日 P [wù] 勿

易 [yì] „snadný“: <zkomolený P>

昫 [yún] „sluneční světlo“: <F> L slunce 日 P [yún] 匀

昂 [áng] „zvednout, vztyčit hlavu“: <F> N 日 D [áng] 印

旻 [mín] „nebe“: <F> N slunce 日 D [wén] 文

昉 [fǎng] „úsvit, svítání“: <F> L slunce 日 P [fǎng] 方

炅 [jiǒng] „jasný“: <I> N slunce 日 D oheň 火

𠂔 [hù] „jasný, zřetelný“: <F> L slunce 日 P [hù] 户

沓 [tà] „opakovaný“: <I> N voda 水 D říkat 曰 - mít tolik řečí kolik je vody v řece – PV upovídáný – znovu a znovu mluvit

昏 [hūn] „soumrak, tma“: <I> N shì 氏 D slunce 日 - nad lidmi zapadající slunce

五画

春 [chūn] „jaro“: <F> N [tún] 屯 D slunce 日

脊 [shèn] „opatrný“: <etymologie není známá>

昧 [mèi] „tmavý, nejasný“: <F> L slunce 日 P [wèi] 未

晷 [shì] „opravdu ano, demonstrativní zájmeno“: <zkomolený I>

是 [shì] „opravdu ano, demonstrativní zájmeno“: < I > N slunce 日 D 正

曷 [bǐng] „jasný, světlý“: <F> N 日 D [bǐng] 丙

曛 [lóng] „stmívání“: <F> L slunce 日 P [lóng] 龙

显 [xiǎn] „očividný“: <I> N slunce 日 D 业 – optický drát

映 [yìng] „odrážet, zobrazovat“: <F> L slunce 日 P [yāng] 央

星 [xīng] „hvězda“: <F> N slunce 日 D [shēng] 生

昷 [dié] „klesající slunce na západě“: <F> L slunce 日 P [shī] 失

昨 [zuó] „včera, minulost“: <F> L slunce 日 P [zhà] 乍

昷 [zhěn] „jasný, světlý“: <F> L slunce 日 P 参 [zhěn]

昷 [qīn] „jasný, světlý“: <F> L slunce 日 P [jīn] 今

昷 [xù] „teplý“: <F> L slunce 日 P [jù] 句

曷 [hé] „proč? co? kde?“: <F> N slunce 日 dole [gài] 勾

昷 [mǎo] „jedno z 28 souhvězdí“: <F> N slunce 日 D [mǎo] 卯

昱 [yù] „sluneční světlo“: <I> N slunce 日 D [lì] 立

昷 [xuàn] „dlouhý den“: <F> L slunce 日 P [xuàn] 玄

昵 [nì] „intimní, blízký“: <F> L slunce 日 P [ní] 尼

昭 [zhāo] „jasný, očividný“: <F> L slunce 日 P [zhào] 召

昇 [biàn] „1. jasný, světlý 2. potěšení, radost“: <F> N slunce 日 D [biàn] 弁

替 [zǎn] „příjmení“: odvedené od znaku 替 [cǎn]: <zkomolený F>

昶 [chǎng] „dlouhý den“: <I> V dlouhý 永 U slunce 日

六画

耆 [qí] „osoba nad šedesát roků“: <F> N [lǎo] 老 D slunce 日

晋 [jìn] „postoupit, povýšit“: <zkomolený I>

暄 [xuān] „sluneční světlo“: <F> L slunce 日 P [xuān] 宣

晒 [shài] „žhnout, slunit se“: <I> L slunce 日 P západ 西 – slunce hřeje směrem na západ

晟 [shèng] „jasný, světlý“: <F> N slunce 日 D [chéng] 成

晓 [xiǎo] „rozbřesk“: <F> L slunce 日 P [yáo] 尧

晷 [zhì] „velký“: < F > L slunce 日 P [zhì] 至

晃 [huǎng] „zářit, oslnit“: <I> N slunce 日 D záře 光 – zářivý jako slunce

晔 [yè] „jasný, zářivý“: <I> L slunce 日 P nádherný 华

晌 [shǎng] „část dne“: <F> L slunce 日 P [xiàng] 向

晔 [cháo] „příjmení“: <F> N slunce 日 D [zhào] 兆

晔 [gāi] „kompletní, perfektní“: <F> L slunce 日 P [hài] 亥

晏 [yàn] „neskoro“: <F> N slunce 日 D [ān] 安

晔 [huī] „světlý, jasný“: <F> L slunce 日 P [jūn] 军

晕 [yūn] „halo, tj. světelný kruh okolo Slunce nebo měsíce“: <F> N slunce 日 D [jūn] 军

七画

哲 [zhé] „jasný, světlý“: <F> N [zhé] 折 D slunce 日

曹 [cáo] „generace“: <F> N [cáo] D slunce 日

匙 [chí] „lžice“: <F> L [shì] 是 P lžice 匕

晡 [bū] „odpoledne“: <F> L slunce 日 P [fū] 甫

晤 [wù] „potkat se“: <F> L slunce 日 P [wú] 吾

晨 [chén] „ráno“: <I> N slunce 日 D rýč 辰 – po východu slunce vezmou rolníci rýč a jdou pracovat na pole

曼 [màn] „půvabný, dlouhý“: <zkomolený P>

晦 [huì] „tmavý, noc“: <F> L slunce 日 P [měi] 每

晞 [xī] „svítání“: <F> L slunce 日 P [xī] 希

晗 [hán] „před úsvitem“: <F> L slunce 日 P [hán] 含

晚 [wǎn] „1. večer, noc 2. později, pak“: <F> L slunce 日 P [miǎn] 免

眼 [làng] „uschnout na slunci“: <F> L slunce 日 P [liáng] 良

峻 [jùn] „1. ráno 2. jasný, světlý“: <F> L slunce 日 P [qūn] 爰

八画

替 [tì] „změnit, nahradit“: <I> N jeden muž 夫 nahradí druhého muže 夫 D slunce 日

暂 [zàn] „1. nedostatek času 2. dočasný“: <F> N [zhǎn] 斩 D slunce 日

晴 [qíng] „jasný“: <F> L slunce 日 P [qīng] 青

暑 [shǔ] „horko“: <F> N slunce 日 D [zhě] 者

最 [zuì] „osoba nebo věc, která je nadřazená všem svým druhem“: <zkomolený I>

晰 [xī] „srozumitelný“: <F> L slunce 日 P [xī] 析

量 [liàng] „1. měřítko 2. množství, kapacita“: <I> N slunce 日 D [zhòng] 重

晦 [yǎn] „temný, neznámý“ <F> L slunce 日 P [yǎn] 奄

暝 [jiǒng] „sluneční světlo“: <etymologie není známá>

暉 [zhuó] „zářivý pohled“: <F> L slunce 日 P [zhuō] 卓

晶 [jīng] „třpytivý“: <I> N slunce 日 D slunce 日 + slunce 日 - obrázek troch hvězd

暘 [yì] „snadný“: <F> L slunce 日 P [yì] 易

暎 [tiǎn] „jasný, světlý“: <F> L slunce 日 P 典 [diǎn]

晷 [guǐ] „nástroj používaný v dávných dobách k pozorování slunečního stínu a stanovení času“: <F> N slunce 日 D [jiù] 咎

晾 [liàng] „vysušit“: <F> L slunce 日 P [jīng] 京

景 [jǐng] „výhled, scénária“: <F> N slunce 日 D [jīng] 京

晬 [zuì] „první narozeniny dítěte“: <F> L slunce 日 P [cù] 卒

晔 [shǎn] „1. blesk 2. druh nefritu“: <F> L slunce 日 P [yán] 炎

智 [zhì] „chytrý, moudrý“: <I> N vědět 知 D říkat 曰 – kdo ví, co mluví, je chytrý

普 [pǔ] „obecný“: <I> N spojit 並 D slunce 日 - dva lidé spojení dohromady pod sluncem
– slunce je pro všechny společné

曾 [céng] „již, dříve“: <etymologie není známá>

九画

韪 [wěi] „správný, vhodný“: <F> L 是 P [wéi] 韦

曠 [jiǎn] „jasný, světlý“: <F> L slunce 日 P [jiǎn] 柬

曷 [yē] „horký“: <F> L slunce 日 P [hé] 曷

暖 [nuǎn] „teplý“: <F> L slunce 日 P [yuán] 爰

爰 [ài] „šerý, zakalený“: <F> N slunce 日 D [ài] 爰

暗 [àn] „temný“: <F> L slunce 日 P [yīn] 音

暄 [gèng] „uschnout na slunci“: <F> L slunce 日 P [héng] 恒

暄 [xuān] „teplý, horký“: <F> L slunce 日 P [xuān] 宣

暇 [xiá] „volno, volný čas“: <F> L 日 P [xiá] 段

暌 [kuí] „odloučit se, separovat“: <F> L slunce 日 P [guī] 癸

瞢 [mǐn] „nešťastný“: <F> N [mǐn] 敗 D slunce 日

十至十二画

揭 [qiè] „opustit“: <F> L determinativ jít 去 P [hé] 曷

暮 [mù] „podvečer“: <F> D slunce 日 N [mò] 莫

爰 [ài] „litovat“: <F> L slunce 日 P [ài] 爰

曷 [gāo] „jasný, světlý“: <F> N slunce 日 D [gāo] 高

暝 [míng] „tmavý“: <I> L slunce 日 P temný 冥 – zatemňující se slunce

晷 [xiǎn] „zobrazení, manifest“: <I> N slunce 日 D hedvábí 絲 - slunce shlíží na hedvábí
(varianta znaku 显 -zkomolený ideogram)

題 [tí] „1. námět, téma 2. napsat“: <F> L [shì] 是 P strana, list 页

曠 [mò] „soumrak“: <F> L slunce 日 P [mò] 莫

暴 [bào] „náhle a násilně“: <zkomolený I>

璋 [zhāng] „světly, jasný“: <F> L slunce 日 P [zhāng] 章

璇 [xuán] „1. jasný, světly 2. nádherný vzhled“: <F> L slunce 日 P [xuán] 旋

熿 [xǐ] „teplý, horký“: <F> L slunce 日 P [xǐ] 喜

曠 [yì] „zataženo, mlha“: <F> L slunce 日 P [yī] 壹

曠 [yù] „teplý, horký“: <F> L slunce 日 P [ào] 奧

曠 [zhào] „třpytit se“: <etymologie není známá>

曠 [tūn] „slunce nad obzorem“: <F> L slunce 日 P [dūn] 敦

曠 [tóng] „východ slunce“: <F> L slunce 日 P [tóng] 童

曠 [chè] „jasný, světly“: <F> L slunce 日 P [chè] 散

十三画以上

曠 [méng] „soumrak těsně před východem slunce“: <F> L slunce 日 [méng] 蒙

曠 [shǔ] „svítání“: <F> L slunce 日 P [shǔ] 署

曠 [zēng] „druh rybářské sítě“: <F> N sít' 罾 D [céng] 曾

曠 [qī] „nechat uschnou na slunci“: <F> L slunce 日 P [xiǎn] 晷

曠 [xūn] „západ slunce“: <F> L slunce 日 P [xūn] 熏

曠 [yào] „sluneční světlo“: <F> L slunce 日 P [dí] 翟

曠 [pù] „slunit se“: <I> L slunce 日 P slunit se 暴 – pův. jen P

曠 [xī] „denní světlo“: <I> L slunce 日 P sluneční svit 羲 – pův. jen P

曠 [nǎng] „v dřívější dobách“: <F> N slunce 日 D xiāng 襄

3.2 Korpus radikálu oheň A

火 [huǒ] „1. oheň 2. světlo, plamen 3. vztek, zlost“: <P> obrázek ohně

一至三画

灭 [miè] „1. hasit, uhasit“: <I> N horizont 一 D oheň 火

灰 [huī] „popel“: <I> V pravá ruka 又 U oheň 火 - oheň, který se dá uchopit rukou

灯 [dēng] „lucerna, lampa“: <F> L oheň 火 P [dīng] 丁

灸 [jiǔ] „akupunktura a moxování“: <F> N [jiǔ] 久 D oheň 火 – být dlouhodobě vystaven záři

灶 [zào] „sporák, kamna“: <F> L oheň 火 P [tǔ] 土

灿 [càn] „světlý, třpytící“: <F> L oheň 火 P [shān] 山

灼 [zhuó] „spálit, zahořet“: <F> L oheň 火 P [sháo] 勺

熄 [xiè] „konec svíčky“: <F> L oheň 火 P [yě] 也

炀 [yáng] „tavit, roztavit“: <F> L 火 P [yáng] 鬲

灾 [zāi] „katastrofa“: <I> N střecha 宀 D oheň 火 - PV požár

灵 [líng] „1. duše, duchovní svět 2. snaha, šikovnost“: <F> N [líng] D oheň 火

四画

炅 [jiǒng] „1. jasný, teplý“: <I> N slunce 日 D oheň 火 – oheň i slunce přináší světlo a teplo

炙 [zhì] „péct, grilovat“: <I> N maso 肉 D oheň 火 – péct maso na ohni

炜 [wěi] „jasný, zářivý“: <F> L oheň 火 P [wéi] 韦

炆 [ǒu] „kouř“: <F> L oheň 火 P [qū] 区

炬 [jù] „pochodeň“: <F> L oheň 火 P [jù] 巨

炖 [dùn] „ohrát na ohni, dusit“: <F> L oheň 火 P [tún] 屯

炒 [chǎo] „smažit, restovat“: <F> L oheň 火 P [shǎo] 少

炆 [xīn] „teplý, horký“: <F> L oheň 火 P [jīn] 今

炆 [kài] „plamen hořícího ohně“: <F> L oheň 火 P [jiè] 介

炆 [qiàng] „smažit nebo vařit ve vodě nebo oleji a poté vařit s omáčkou“: <F> L oheň 火 P [cāng] 仓

炊 [chuī] „vařit na ohni“: <F> L oheň 火 P [qiàn] 欠

炆 [wén] „dusit, vařit na nízké teplotě“: <F> L oheň 火 P [wén] 文

炕 [kàng] „1. speciální postel vyhřívána kachlovou pecí 2. péct“: <F> L oheň 火 P [kàng] 亢

炎 [yán] „horký, ohnivý“: <I> N oheň 火 D oheň 火 – dvojitý oheň

炉 [lú] „krb, sporák, trouba, pec“: <F> L oheň 火 P [hù] 户

炆 [guì] „příjmení“: <F> L oheň 火 P [guài] 夬

炆 [pā] „měkký, jemný“: <F> L oheň 火 P [bā] 巴

五画

荧 [yíng] „slabé světlo“: <zkomolený I>

炭 [tàn] „uhlí“: <I> N hora 山 D prach 灰

炆 [kě] „oheň“: <F> L oheň 火 P [kě] 可

炳 [bǐng] „jasný, zářivý“: <F> L oheň 火 P [bǐng] 丙

炆 [shí] „keramické výrobky“: <F> L oheň 火 P [shí] 石

炼 [liàn] „1. tavit, roztavit 2. hořet“: <F> L oheň 火 P [jiǎn] 柬

烜 [dá] „1. oheň 2. exploze“: <F> L oheň 火 P [dàn] 旦

畑 [tián] „suchá půda“: <F> L oheň 火 P [tián] 田

炆 [chì] „hořet, planout“: <F> L 火 P [zhǐ] 只

炯 [jiǒng] „jasný, zářivý“: <F> L oheň 火 P [jiǒng] 冏

炸 [zhà] „fritovat“: <F> L oheň 火 P [zhà] 乍

焐 [hū] „vařit ve vodě“: <F> L oheň 火 P [hū] 乎

焗 [yòng] „termodynamický parametr“: <F> L oheň 火 P [yòng] 用

焮 [shuò] „jasný, zářivý“: <F> L oheň 火 P [lè] 乐

炮 [bāo] „smažit“: <F> L oheň 火 P [bāo] 包

炷 [zhù] „knot“: <F> L oheň 火 P [zhǔ] 主

炫 [xuàn] „tlumené světlo“: <F> L oheň 火 P [xuán] 玄

烂 [làn] „1. shnité 2. zkažené“: <F> L oheň 火 P [lán] 兰

烃 [tīng] „uhlovodík“: <F> L oheň 火 P [jīng] 氵

炆 [tái] „saze“: <F> N [tái] 台 D oheň 火

六画

耿 [gěng] „jasný, zářivý“: <I> L ucho 耳 P oheň 火/ jasný, zářící, upřímný

烤 [kǎo] „péct, opékat“: <F> L oheň 火 P [kǎo] 考

烘 [hōng] „péct“: <F> L oheň 火 P [gòng] 共

烜 [xuǎn] „velký, skvělý“: <F> L oheň 火 P [gèn] 亘

焯 [huì] „světlo, barva světla“: <F> L oheň 火 P [yǒu] 有

烦 [fán] „sklíčený“: <I> L oheň 火 P hlava 页 – PV horečka a bolest hlavy

烧 [shāo] „vařit, péct“: <F> L oheň 火 P [yáo] 尧

烛 [zhú] „vosková svíčka“: <F> L oheň 火 P [chóng] 虫

焯 [tóng] „teplý, teplo“: <F> L oheň 火 P [tóng] 同

烟 [yān] „1.kouř 2. tabák, cigarety“: <F> L oheň 火 P [yīn] 因

焯 [tǐng] „pálit“: <F> L oheň 火 P [tíng] 廷

焯 [yàn] „světlo ohně“: <F> L oheň 火 P [tíng] 廷

焯 [yè] „jasný, zářivý“: <I> L oheň 火 P nádherný 华

焯 [huì] „dusit“: <I> L oheň 火 P shromažďovat se 会 – shromáždit teplo a upravit pokrm

烙 [lào] „1. vypálit 2.značkování železa“: <F> L oheň 火 P [gè] 各

焯 [yáng] „tavit, roztavit“: <F> L oheň 火 P [yáng] 羊

焯 [xún] „vařené maso“: <F> L oheň 火 P [xún] 寻

焯 [jìn] „popel, oharek“: <F> L oheň 火 P [jìn] 尽

烫 [tàng] „spálit“: <I> N hořká voda 汤 D oheň 火 – spálit se horkou vodou

七至八画

焮 [wù] „ohřát (něco)“: <F> L oheň 火 P [wú] 吾

焯 [hàn] „svařovat“: <F> L oheň 火 P [hàn] 旱

焯 [juān] „jasný, zářivý“: <F> L oheň 火 P [yuān] 冑

焯 [kù] „velmi, extrémně“: <F> L oheň 火 P [gào] 告

焯 [xī] „pochodeň“: <F> L oheň 火 P [xī] 希

焯 [hán] „entalpie“: <I> L oheň 火 P obsahovat 含 – tepelný obsah

焯 [huàn] „jasný, zářivý“: <F> L oheň 火 P [huàn] 奂

焯 [fēng] „signální oheň“: <F> L oheň 火 P [fēng] 烽

焯 [mèn] „vařit v uzavřeném hrnci na malém ohni“: <F> L oheň 火 P [mèn] 闷

焯 [wán] „alken“: <F> L oheň 火 P [wán] 完

焯 [lǎng] „jasný, zářivý“: <F> L oheň 火 P [liáng] 良

焯 [jú] „dusit“: <F> L oheň 火 P [jú] 局

焯 [jùn] „zapálit“: <F> L oheň 火 P [qūn] 爿

焯 [fén] „hořet“: <I> N háj 林 D oheň 火 – dřevo na ohni

焯 [jiǒng] „oheň“: <etymologie není známá>

焯 [jiǒng] „jasný, zářivý“: <F> L oheň 火 P [qǐng] 顷

焯 [zhuō] „blanšírování“: <I> L oheň 火 P vysoký 卓 – vysoký oheň je výrazný

焯 [kūn] „jasný, zářivý“: <F> L oheň 火 P [kūn] 昆

焯 [xìn] „1. hořet 2. spálit, spálená kůže“: <F> L oheň 火 P [xīn] 欣

焯 [yàn] „plamen“: <F> L oheň 火 P [xiàn] 陷

焯 [tūn] „zářivý, světlý“: <F> L oheň 火 P [xiǎng] 享

焯 [bèi] „péct, upéct“: <F> L oheň 火 P [pǒu] 音

焯 [chǎn] „1. spálit 2. jiskra“: <F> L oheň 火 P [dān] 单

焯 [chuā] „náhlé, rychle“: <F> L [yán]炎 P determinativ 欠

焱 [yàn] „plamen“: <I> N oheň 火 D oheň 火+ oheň 火 – silný oheň

九画

煲 [bāo] „ohrát, zahřát“: <F> N [bǎo] 煲 D oheň 火

煤 [méi] „uhlí, koks, uhlík“: <F> L oheň 火 P [mǒu] 某

熾 [chén] „otevřené ohniště“: <F> L oheň 火 P [shén] 甚

焯 [hú] „spálit (při vaření)“: <F> L oheň 火 P [hú] 胡

焯 [bì] „usušit ohněm“: <F> L oheň 火 P [fú] 鬲

焯 [kuǐ] „hořící oheň“: <F> L oheň 火 P [kuǐ] 奎

焯 [yūn] „malý oheň, pomalu hořící oheň“: <F> L oheň 火 P [wēn] 焜

焯 [xīng] „mohutný oheň - vyžadující všude“: <F> L oheň 火 P [xīng] 星

焯 [yù] „oslnivý, zářivý“: <I> L oheň 火 P oslnivý 昱

焯 [wēi] „pomalu vařit na nízké teplotě“: <F> L oheň 火 P [wèi] 畏

焯 [wèi] „jasný, zářivý“: <F> L oheň 火 P [wèi] 胃

焯 [tuān] „mohutný oheň“: <F> L oheň 火 P [duān] 耑

焯 [duàn] „vařit v ohni“: <F> L oheň 火 P [duàn] 段

焯 [huáng] „jasný, zářivý“: <F> L oheň 火 P [huáng] 皇

焯 [nuǎn] „teplý, horký“: <F> L oheň 火 P [yuán] 爰

焯 [xuān] „teplý, horký“: <F> L oheň 火 P [xuān] 宣

焯 [biān] „smažit“: <F> L oheň 火 P [biān] 扁

焯 [tuì] „škubat drůbež nebo depilovat prasata pomocí horké vody“: <F> L oheň 火 P [tuì] 退

焯 [róu] „opékat“: <F> L oheň 火 P [róu] 柔

十至十一画

熄 [xī] „zahasit“: <I> L oheň 火 P dýchat 息- sfouknout oheň dechem

焯 [liū] „smažit“: <F> L oheň 火 P [liú] 留

焯 [hè] „hořet“: <F> L oheň 火 P [gāo] 高
 熔 [róng] „tavít, ztavit“: <F> L oheň 火 P [róng] 容
 煽 [shān] „rozdmýchat“: <I> L oheň 火 P ovírat 扇 – rozfoukávat oheň
 焯 [tēng] „ohrát na páře“: <F> R L oheň 火 P [tōng] 通
 熯 [hàn] „usušit ohněm“: <F> L oheň 火 P [jīn] 堇
 爇 [biāo] „plamen“: <F> L oheň 火 P [piào] 票
 熯 [màn] „krásné barvy“: <F> L oheň 火 P [màn] 曼
 熯 [cōng] „komín“: <F> L oheň 火 P [cōng] 悤
 熯 [shāng] „entropie“: <F> L oheň 火 P [shāng] 商
 焯 [yàn] „plamen“: <F> L oheň 火 P [yán] 阎
 焯 [yì] „jasný a jiskřivý“: <F> L oheň 火 P [xí] 習
 熯 [yùn] „žehlit“: <F> L oheň 火 P [wèi] 尉
 十二画
 熯 [xī] „tlumené světlo, záblesk“: <F> L oheň 火 P [xī] 喜
 焯 [tán] „ohrát“: <F> L oheň 火 P [qín] 覃
 焯 [liáo] „zapálit“: <I> L oheň 火 P hořet 寮 -PV udělat oheň
 焯 [jiān] „zahasit oheň“: <F> L oheň 火 P [cǎn] 瞢
 焯 [jiāo] „spálit“: <F> L oheň 火 P [jiāo] 焦
 焯 [yù] „teplo, horko“: <F> L oheň 火 P [ào] 奥
 焯 [xī] „spálit“: <F> L oheň 火 P [xī] 翕
 焯 [fán] „hořet“: <F> L oheň 火 P [fán] 番
 燃 [rán] „hořet“: <I> L oheň 火 P hořet 然 – pův. jen P
 焯 [suì] „oheň“: <F> L oheň 火 P [suí] 遂
 焯 [shēn] „žhavý“: <I> N plamen 焯 D dřevo 木 – plamen na hořícím dřevu je žhavý
 焯 [yì] „planout“: <I> N oheň 火 + oheň 火 D oheň 火 + oheň 火 – čtveřité oheň

燄 [yù] „zářící oheň“: <F> L oheň 火 P [yù] 燄

燥 [zào] „suchý, vyprahlý“: <F> L oheň 火 P [zào] 燥

十四画以上

燹 [xiǎn] „požár“: <F> N [bīn] 豨 D oheň 火

爆 [bào] „smažit“: <F> L oheň 火 P [bào] 暴

煇 [kào] „vařit na nízké teplotě“: <F> L oheň 火 P [kào] 靠

爇 [āo] „vařit zeleninu ve vodě“: <F> L oheň 火 [páo] 熬

燿 [huò] „jasně blikající“ <F> L oheň 火 P [huò] 霍

熾 [xī] „sluneční svit“: <I> L oheň 火 P sluneční svit 羲 – pův. jen P

燿 [guàn] „zapálit oheň“: <F> L oheň 火 [guàn] 灌

爍 [yuè] „jasný, zářivý“: <F> L oheň 火 P [yuè] 爍

燿 [jué] „pochodeň“: <F> L oheň 火 P [jué] 爵

爨 [cuàn] „trouba, sporák“: <zkomolený I>

3.3 Korpus radikálu oheň B

四至八画

杰 [jié] „hrdina“: <zkomolený I>

炁 [qì] „dech“: <etymologie není známá>

点 [diǎn] „1. kapka 2. tečka, bod“: <F> N [zhàn] 占 D oheň 灬

热 [rè] „1. horko, teplo 2. horečka, teplota“: <F> N [yì] 執 D oheň 灬

烈 [liè] „silný, násilný, vášnivý“: <F> N [liè] 列 D oheň 灬

羔 [gāo] „jehně“: <I> N ovce 羊 D oheň 灬 – PV vařit ovci – nejlépe se vaří mladá ovce

蒸 [zhēng] „vypařit, pára“: <F> N [zhéng] 丞 D oheň 灬

焘 [dào] „zakrýt“: <F> N [shòu] 寿 D oheň 灬

焉 [yān] „poté; jak? proč? kde?“: <P> obrázek ptáka

烹 [pēng] „způsob vaření (uvaření zaživa - trest v Číně v období císařství)“: <I> N vařit
亨 D oheň 亨 – pův. jen N

煮 [zhǔ] „vařit“: <F> N [zhě] 者 D oheň 煮

烏 [xī] „1.boty 2.půda impregnovaná slanou vodou: laguna (slaná alkalická půda)“: <P>
obrázek labutě

焦 [jiāo] „spálený, popálený“: <F> N [jiāo] 焦 D oheň 焦

然 [rán] „ano, jistě, slib“: <F> N [rán] 然 D oheň 然

九画以上

蒸 [zhēng] „odpařit“: <F> N tráva 艹 D [zhēng] 蒸

煦 [xù] „teplý, horký“: <F> N [xù] 煦 D oheň 煦

照 [zhào] „svítit, ozařovat“: <I> N zářivý 昭 D oheň 照

煞 [shā] „hrozný, škodlivý“: <zkomolený I>

煎 [jiān] „smažit“: <F> N [qián] 煎 D oheň 煎

熬 [áo] „vařit“: <F> N [áo] 熬 D oheň 熬

熙 [xī] „jasný, zářivý“: <F> N [yí] 熙 D oheň 熙

罴 [pí] „medvěd hnědý“: <zkomolený F>

熏 [xūn] „kouřit, zadýmit“: <zkomolený P>

熊 [xióng] „medvěd“: <zkomolený P>

熟 [shú] „uvařený“: <F> N [shú] 熟 D oheň 熟

熯 [xī] „zářivý, teplý“: <F> N [xī] 熯 D oheň 熯

燕 [yàn] „vlaštovka (pták)“: <zkomolený P>

4 Analýza zpracovaných znaků

4.1 Analýza z hlediska etymologie

Jak sem již zmínil v úvodu mé práce, znaky můžeme řadit do šesti kategorií podle jejich vývoje nebo dle jejich dnešní podoby. V etymologické analýze budu pouze analyzovat konstrukční principy uplatňované při tvorbě znaků. Ty jsou jenom čtyři, konkrétně piktogramy, symboly, ideogramy a fonogramy. Všechny znaky zpracované v korpuse jsem se snažil zařadit právě do jedné z těchto čtyřech kategorií. V této části analýzy určím, jaký počet a jaké procentuální zastoupení mají jednotlivé znakové kategorie u znaků obsahující radikál slunce a oheň.

Znaků s radikálem slunce je celkem 154. Při vytváření korpusu jsem narazil i na pár problematických znaků, které jsou buď zkomolené fonogramy, ideogramy či symboly, nebo jejich etymologie není vůbec známá. Zkomolených ideogramů je celkem sedm, jedná se o znaky:

- 旨 [zhǐ] „1. vynikající chuť 2. záměr, cíl“
- 者 [zhě] „(po slovesu nebo přídavném jménu) ten, kdo (je) ... (po podstatném jménu) osoba zapojená do ...“
- 昔 [xī] „v minulosti“
- 曷 [shì] „varianta znaku 是“
- 晋 [jìn] „postupovat“
- 最 [zuì] „osoba nebo věc, která je nadřazená všem svým druhem“
- 暴 [bào] „1. náhle a násilně 2. krutost 3. násilná impulzivita“

Zkomolený fonogram je jenom jeden, a to znak 咎 [zǎo] „příjmení“. V korpuse se také nachází dva zkomolené piktogramy:

- 易 [yì] „1. snadný 2. jemný, něžný 3. podceňovaný“
- 曼 [màn] „1. něžný a půvabný 2. vzdálenost“

U pěti znaků je etymologie neznámá, jedná se o znaky:

- 旧 [jiù] „minulost, starý, starověký, bývalý“
- 脊 [shèn] „opatrný“

- 熿 [jiǒng] „sluneční světlo“
- 曾 [céng] „již, znamení minulosti“
- 曠 [zhào] „lesk, lesknout se“

Korpus s radikálem oheň A také obsahuje pár problematických znaků. Konkrétně znak 熿 [jiǒng] se mi nepodařilo zařadit ani do jedné ze šesti kategorií tím pádem jsem jeho etymologii určil jako neznámou. Kromě toho jsem v korpusu také narazil na dva zkomolené ideogramy, a to znaky:

- 熒 [yíng] „slabé světlo“
- 爨 [cuàn] „trouba, sporák“

Korpus obsahující znaky s radikálem oheň B je tvořen pouze ze 27 znaků. Při vytváření tohoto korpusu jsem zjistil, že až zhruba 25 % z celkového vzorku jsou znaky problematické.

- Etymologie není známa: 炁 [qì]
- Zkomolený fonogram: 黑 [pí]
- Zkomolené ideogramy: 杰 [jié] a 煞 [shā]
- Zkomolené piktogramy: 熊 [xióng], 熏 [xūn] a 燕 [yàn].

V tabulce č. 1 uvádím počet znaků s radikálem slunce a oheň v jednotlivých kategoriích.

Tabulka č. 1: Zastoupení znaků v jednotlivých znakových kategoriích

	Radikál 日	Radikál 火	Radikál 灬
Fonogramy	105 (68,2 %)	121 (80,8 %)	15 (55,6 %)
Ideogramy	32 (20,8 %)	25 (16,7 %)	3 (11,1 %)
Piktogramy	1 (0,65 %)	1 (0,6 %)	2 (7,4 %)
Symboly	1 (0,65 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
Etymologie není známa	5 (3,2 %)	1 (0,6 %)	1 (3,7 %)
Ostatní	10 (6,5 %)	2 (1,3 %)	6 (22,2 %)
Celkem	154 (100 %)	150 (100 %)	27 (100 %)

Už při vytváření korpusu znaků s radikálem slunce jsem očekával, že nejpočetnější skupinu budou tvořit fonogramy. Tato hypotéza se potvrdila, fonogramů obsahující radikál slunce je celkem 105, které tvoří až 68,2 % z celkového počtu analyzovaných

znaků. Druhou nejpočetnější skupinou jsou ideogramy, ty tvoří 20,8 %. Pak následuje skupina, kterou jsem nazval „ostatní“. Do téhle skupiny patří zkomolené fonogramy, zkomolené ideogramy a zkomolené symboly. V korpusu se též nachází jeden symbol a jeden piktogram. Pět znaků jsem nedokázal zařadit ani do jedné z výše zmíněných kategorií, jejich etymologie je bohužel neznámá.

Podobně jako u etymologické analýzy znaků s radikálem slunce, tak i u analýzy znaků s radikálem oheň A tvoří nejpočetnější skupinu fonogramy, celkem jich je 121. Druhá nejpočetnější skupina jsou ideogramy s počtem 25. V korpuse se také nachází jeden piktogram, a to piktogram 火 [huǒ].

Korpus znaků s radikálem oheň B je tvořen pouze 27 znaky. Nejpočetnější skupinou jsou opět fonogramy. Celkem jich je 15, tvoří až 55,6 % z celkového počtu analyzovaných znaků. 22,2 % korpusu je tvořeno ze zkomolených fonogramů, zkomolených ideogramů a zkomolených piktogramů. U jednoho znaku se mi nepodařilo určit jeho etymologii. Skupina ideogramy a piktogramy tvoří zbylých 18,5 %.

4.2 Analýza z hlediska grafiky

V této části analýzy se zaměřím na umístění radikálů ve znaku. Jedná se o pozice vlevo, vpravo, nahoře, dole, vevnitř nebo vně. U znaků s radikálem slunce jsou nejčastější pozice nalevo a nahoře. V devíti případech se mi nepodařilo jednoznačně určit ani jednu z šesti základních pozic. Proto jsem tyto znaky zařadil do skupiny „ostatní“. Jedná se o znaky:

- Samotný piktogram: 日 [yǔē], 日 [rì]
- Umístění vlevo nahoře: 𠄎 [jiǒng]
- Umístění vpravo nahoře: 𠄎 [qiè]
- Třikrát radikál slunce: 晶 [jīng]
- Umístění dole, v rámci tříprvkové horizontální struktury ve znaku [céng] 曾:
znak 罍 [zēng]
- Dvouramenný vnější prvek: 匙 [chí], 匙 [wěi], 題 [tí]

Nejčastější pozice radikálu oheň ve znaku je pozice napravo. Podobně jako u znaků s radikálem slunce, i při znacích obsahujících radikál oheň, jsem narazil na pár případů,

kde se nedá jednoznačně určit ani jedna ze šesti základních grafických pozic. Jedná se o znaky:

- Samotný piktogram: 火 [huǒ]
- Umístění uvnitř dole: 炭 [tàn]
- Umístění vlevo dole: 颯 [jiǎng]
- Dva radikály oheň nad sebou: 炎 [yán]
- Dva radikály nad sebou na levé straně znaku: 焱 [chuā]
- Znak obsahující tři radikály oheň: 焱 [yàn]
- Znak obsahující tři radikály oheň v horné části znaku: 燊 [shēn]
- Znak obsahující čtyři radikály oheň: 燚 [yì]

Tabulka č. 2: Pozice radikálu ve znaku

	Radikál 日	Radikál 火	Radikál 灬
Vlevo	78 (50,6 %)	126 (84 %)	0 (0 %)
Vpravo	3 (2 %)	1 (0,7 %)	0 (0 %)
Nahoře	42 (27,3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
Dole	21 (13,6 %)	14 (9,3 %)	27 (100 %)
Uvnitř	1 (0,6 %)	1 (0,7 %)	0 (0 %)
Ostatní	9 (5,9 %)	8 (5,3 %)	0 (0 %)
Celkem	154 (100 %)	150 (100 %)	27 (100 %)

Z tabulky vychází, že radikál slunce se nejčastěji nachází na levé straně znaku. V levé pozici se nachází až v 78 znacích, jež tvoří 50,6 % korpusu. Radikál slunce se též často vyskytuje v horní části znaku, konkrétně v 42 případech. Právě tyto dvě zmíněné grafické pozice tvoří nadměrnou většinu analyzovaného korpusu, skoro 80 %. Třetí nejpočetnější skupinou jsou znaky, ve kterých se radikál oheň objevuje v dolní pozici, jedná se o 21 znaků, procentuálně je to 13,6 %. Pozice vpravo a uvnitř tvoří zanedbatelně malou část, necelé 3 %.

Grafická analýza znaků s radikálem oheň A je o něco jednoznačnější. V 121 (84 %) případech se radikál oheň nachází v levé pozici. Na pozici vpravo se radikál oheň nachází pouze u jednoho znaku, a to u ideogramu 耿 [gěng]. Dolní pozice tvoří 9,3 % korpusu. Pozice nahoře nemá zastoupení.

Radikál oheň B má fixně určenou polohu v znaku. U všech 27 znaků se radikál nachází v dolní pozici.

4.3 Analýza z hlediska výslovnosti

V této analýze se budu věnovat pouze jedné ze šesti znakových kategorií, a to jsou fonogramy. Ve všech třech analyzovaných korpusech tvoří právě fonogramy nejpočetnější skupinu.

Celkově se v korpuse s radikálem slunce nachází 105 fonogramů. Fonogram se ve většině případů skládá z radikálu, který je nositelem významu, a fonetika, které ovlivňuje výslovnost celého znaku. Ale není to pravidlo, u některých znaků se radikál nemusí shodovat s determinativem. V korpuse s radikálem slunce jsem narazil na čtyři případy, kdy se radikál neshoduje s determinativem, konkrétně jsou to znaky:

- 罇 [zēng]: D [céng] 罇
- 題 [tí]: L [shì] 是,
- 搗 [qiè]: P [hé] 曷
- 匙 [chí]: L [shì] 是.

V korpuse znaků obsahujících radikál oheň A se nachází až 121 fonogramů. U jednoho znaku, znaku 欸 [chuā]: L [yán] 炎, se radikál neshoduje s determinativem. Posledním analyzovaným korpusem je korpus tvořen ze znaků obsahující radikál oheň B. V tomto korpuse se nachází 15 fonogramů.

Znak s fonetikem se mohou shodovat jak v iniciále, tónu i finále, ale také se nemusí shodovat vůbec. Pro tuhle analýzu jsem si stanovil pár zkratk:

- IFT – znak se shoduje s fonetikem v iniciále, finále i tónu
- IF – znak se shoduje s fonetikem v iniciále a finále (ne v tónu)
- FT – znak se shoduje s fonetikem ve finále i tónu (ne v iniciále)
- F – znak se shoduje s fonetikem pouze ve finále (liší se iniciálou a tónem)
- I – znak se shoduje s fonetikem pouze v iniciále (liší se tónem a finálou)
- 0 – znak se s fonetikem neshoduje v iniciále, ani ve finále

Tabulka č. 3: Shoda fonetika s výslovností znaku

	Radikál 日	Radikál 火	Radikál 灬
IFT	36 (34,3 %)	51 (42,1 %)	8 (53,4 %)
IF	11 (10,5 %)	15 (12,4 %)	1 (6,6 %)
FT	8 (7,6 %)	6 (5 %)	0 (0 %)
I	2 (1,9 %)	6 (5 %)	1 (6,6 %)
F	18 (17,1 %)	10 (8,2 %)	1 (6,6 %)
0	30 (28,6 %)	33 (27,3 %)	4 (26,8 %)
Celkem	105 (100 %)	121 (100 %)	15 (100 %)

Fonogramy obsahující radikál slunce mají nejčastěji shodu v iniciále, tónu i finále. Skupina IFT tvoří 34,3 % z celkového počtu analyzovaných znaků. Druhou nejpočetnější je skupina, kde se znak z výslovnosti vůbec neshoduje. Skupina 0 tvoří až 28,6 %. Z tabulky je patrné, že znaky obsahující radikál slunce se s fonetikem nejčastěji shodují ve finále. Skupiny IFT, FT, IF a F společně tvoří zhruba 70 % z celkového počtu analyzovaných znaků.

Fonogramy obsahující radikál oheň A mají také nejčastěji shodu v iniciále, tónu i finále. Skupina IFT je tvořena 51 znaky, což činí 42,1 % z celkového vzorku. Znak se s fonetikem neshoduje v iniciále, v tónu ani ve finále, to činí skupinu 0 druhou nejpočetnější skupinu. Nachází se v ní 33 znaků, tvoří 27,3 %. IFT a 0 jsou nejvíce zastoupenými skupinami u obou výše zmíněných radikálů.

Jako poslední analyzovaný vzorek je skupina obsahující znaky s radikálem oheň B. Korpus tohoto radikálu je tvořen pouze z 15 fonogramů. Nejpočetnější skupinou je IFT, to znamená shodu v iniciále, tónu i finále. Tvoří zhruba polovinu z celkového počtu analyzovaných znaků, konkrétně 53,4 %.

Ve všech třech analyzovaných vzorcích byla nejčastější shoda znaku s fonetikem v iniciále, tónu i finále. Také mají společné, že nejčastější shoda znaku a fonetika je právě ve finále. Skupiny IFT, IF, FT a F ve všech třech případech tvoří zhruba 70 % z celkového počtu analyzovaných znaků.

4.4 Analýza z hlediska sémantiky

Na začátek bych chtěl zmínit, že profil slunce už byl popsán na menším korpusu. Konkrétně v publikaci *Čínské znakové písmo: Synchronní model tradiční kategorizace*,

jejíž autorkou je Tereza Slaměnková (2017: 119–120). Tento korpus vychází z analýzy 2 500 frekventovaných znaků. Korpus znaků s radikálem slunce tedy obsahoval 35 znaků, v 33 případech byl radikál slunce přímý ukazatel významu. Tereza Slaměnková rozdělila tyto znaky do několika skupin dle podoby významu, jednotlivé skupiny jsou: slunce jako nebeské těleso vyzařujícího světlo a teplo, pohyb nahoru, slunce jako zdroj světla, slunce jako symbol časového kontinua.

Cílem sémantické analýzy je zjistit do jaké míry funguje zkoumaný radikál i jako ukazatel významu znaku. Prvním krokem bylo zjistit, zda se radikál graficky překrývá s determinativem. U těch případů pak dále zkoumám, zda lze pozorovat významovou souvislost s dnešním významem znaku. Znaky, které nejsou zmíněny ve výčtu, hodnotím tak, že radikál u nich není ukazatelem významu.

Tabulka č. 4: Sémantická vazba radikálu slunce a oheň s významem znaku

	Radikál 日	Radikál 火	Radikál 灬
Ano	111 (74 %)	140 (94 %)	14 (51,9 %)
Ne	39 (26 %)	9 (6 %)	13 (48,1 %)
Celkem	150 (100 %)	149 (100 %)	27 (100 %)

U znaků s radikálem slunce funguje radikál i jako ukazatel významu v 111 případech, procentuálně je to 74 %. Ovlivněné znaky jsem rozdělil do několika skupin dle jejich podoby významu:

- **Slunce jako nebeská tělesa vyzařujícího světlo a teplo:** 星 [xīng] „hvězda“, 晓 [xiǎo] „rozbřesk“, 晕 [yūn] „halo“, 晴 [qíng] „jasný“, 明 [míng] „jasný“, 暖 [nuǎn] „teplý“, 晶 [jīng] „třpytivý“, 晃 [huǎng] „zářit, oslnit“, 晒 [shài] „žhnout, slunit se“, 旱 [hàn] „sucho“, 暑 [shǔ] „horko“, 暗 [àn] „temný“, 曷 [wù] „jasný, světlý“, 晃 [jiǒng] „jasný“, 曠 [hù] „jasný, zřetelný“, 晃 [bǐng] „jasný, světlý“, 晔 [zhèn] „jasný, světlý“, 吟 [qīn] „jasný, světlý“, 煦 [xù] „teplý“, 昇 [biàn] „1. jasný, světlý
2. potěšení, radost, 晖 [xuān] „sluneční světlo“, 晒 [shài] „žhnout, slunit se“, 晟 [shèng] „jasný, světlý“, 晃 [huǎng] „zářit, oslnit, 晔 [yè] „jasný, zářivý“, 晖 [huī] „světlý, jasný, 晔 [zhé] „jasný, světlý“, 曠 [tiǎn] „jasný, světlý“, 曠 [jiǎn] „jasný,

světly“, 暍 [yē] „horký“, 暖 [nuǎn] „teplý“, 晒 [gèng] „uschnout na slunci“, 暄 [xuān] „teplý, horký“, 晃 [gǎo] „jasný, světlý“, 晃 [zhāng] „světly, jasný“, 眩 [xuán] „1. jasný, světlý 2. nádherný vzhled, 瞰 [tūn] „slunce nad obzorem“, 瞰 [chè] „jasný, světlý“, 曝 [qī] „nechat uschnout na slunci“, 昂 [chǎn] „zářit“, 晃 [gǎo] „zářit“, 晔 [wěi] „plný světla“, 昀 [yún] „sluneční světlo“, 昱 [yù] „sluneční světlo“, 峻 [jùn] „1. ráno 2. jasný, světlý“, 曜 [yào] „sluneční světlo“, 曝 [pù] „slunit se“, 曦 [xī] „denní světlo“, 睄 [zhuó] „zářivý pohled“, 眼 [làng] „uschnout na slunci“, 晃 [jiǒng] „sluneční světlo“, 眩 [xuán] „1. jasný, světlý 2. nádherný vzhled“, 暄 [xī] „teplý, horký“, 曠 [yù] „teplý, horký“, 曩 [zhào] „třpytit se“, 映 [yìng] „odrážet, zobrazovat“, 显 [xiǎn] „očividný“, 昌 [chāng] „prosperující“, 旺 [wàng] „prosperující“, 晃 [xiǎn] „očividný“, 昭 [zhāo] „jasný, očividný, 杳 [yǎo] „temný a tichý“, 昧 [mèi] „tmavý, nejasný“, 晦 [yǎn] „temný, neznámý“, 暝 [míng] „tmavý“, 暖 [ài] „šerý, zakalený“.

- **Význam vyjadřující východ nebo západ slunce:** 旦 [dàn] „svítání, ráno“, 旭 [xù] „svítání“, 旰 [gàn] „západ slunce“, 盱 [xū] „svítání“, 昉 [yáng] „východ slunce“, 睨 [xiàn] „východ slunce“, 昕 [xīn] „těsně před východem slunce“, 昉 [hū] „úsvit, svítání“, 昉 [fǎng] „úsvit, svítání“, 昉 [lóng] „stmívání“, 昉 [dié] „klesající slunce na západě“, 晞 [xī] „svítání“, 晗 [hán] „před úsvitem“, 暝 [mò] „soumrak“, 瞳 [tóng] „východ slunce“, 曛 [méng] „soumrak, těsně před východem slunce“, 曙 [shǔ] „svítání“, 曛 [xūn] „západ slunce“, 昏 [hūn] „soumrak, tma“, 曇 [tán] „zamračené“, 曠 [yì] „zataženo, mlha“.
- **Pohyb nahoru:** 晋 [jìn] „postoupit, povýšit“, 昂 [áng] „zvednout, vztyčit hlavu“, 昇 [shēng] „povýšit“.
- **Slunce jako symbol časového kontinua:** 早 [zǎo] „ráno“, 旬 [xún] „třetina měsíce“, 时 [shí] „čas“, 春 [chūn] „jaro“, 昨 [zuó] „včera, minulost“, 晌 [shǎng] „část dne“, 晨 [chén] „brzké ráno“, 晚 [wǎn] „1. večer, noc 2. později, pak“, 暂 [zàn] „1. nedostatek času 2. dočasný“, 曾 [céng] „již, dříve“, 暮 [mù] „podvečer“, 晏 [yàn] „neskoro“, 晡 [bū] „odpoledne“, 暮 [mù] „podvečer“, 眩 [xuàn] „dlouhý den“, 昃 [chǎng] „dlouhý den“, 旧 [jiù] „starý, starověký, bývalý“, 昔 [xī] „v minulosti, 曩 [nǎng] „v dřívější dobách“.

- **Ostatní:** 昊 [hào] „obloha, nebe“, 昴 [mǎo] „jedno z 28 souhvězdí (slunce jako hvězda)“, 睽 [shān] „1. blesk 2. druh nefritu“, 晷 [guǐ] „nástroj používaný v dávných dobách k pozorování slunečního stínu a stanovení času (hodiny)“.

U znaků s radikálem oheň A funguje radikál i jako ukazatel významu ve 140 případech, procentuálně je to 94 %. Ovlivněné znaky bych rozdělil do několika skupin dle jejich významu:

- **Oheň, jeho druhy, části a doprovodné jevy:** 烔 [yàn] „světlo ohně“, 焰 [yàn] „plamen“, 火 [huǒ] „1. oheň 2. světlo, plamen 3. vztek, zlost“, 炯 [kě] „oheň“, 烔 [dá] „1. oheň 2. exploze“, 焯 [kuǐ] „hořící oheň“, 焮 [yūn] „malý oheň, pomalu hořící oheň“, 焯 [xīng] „mohutný oheň - vyžadující všude“, 焯 [tuān] „mohutný oheň“, 焯 [yàn] „plamen“, 焯 [biāo] „plamen“, 焯 [yàn] „plamen“, 焯 [kài] „plamen hořícího ohně“, 烽 [fēng] „signální oheň“, 焯 [shāng] „entropie“, 焯 [ǒu] „kouř“, 烟 [yān] „1.kouř 2.tabák, cigarety“, 灰 [huī] „popel“, 焯 [jìn] „popel, oharek“, 焯 [tái] „saze“.
- **Vlastnosti ohně:** 焯 [jiǒng] „1. jasný, teplý“, 焯 [wēi] „jasný, zářivý“, 焯 [xīn] „teplý, horký“, 焯 [yán] „horký, ohnivý“, 焯 [bǐng] „jasný, zářivý“, 焯 [jiǒng] „jasný, zářivý“, 焯 [shuò] „jasný, zářivý“, 焯 [gěng] „jasný, zářivý“, 焯 [tóng] „teplý, teplo“, 焯 [yè] „jasný, zářivý“, 焯 [juān] „jasný, zářivý“, 焯 [huàn] „jasný, zářivý“, 焯 [lǎng] „jasný, zářivý“, 焯 [jiǒng] „oheň“, 焯 [jiǒng] „jasný, zářivý“, 焯 [kūn] „jasný, zářivý“, 焯 [tūn] „zářivý, světlý“, 焯 [yù] „oslnivý, zářivý“, 焯 [wèi] „jasný, zářivý“, 焯 [huáng] „jasný, zářivý“, 焯 [nuǎn] „teplý, horký“, 焯 [xuān] „teplý, horký“, 焯 [yì] „jasný a jiskřivý“, 焯 [yù] „teplo, horko“, 焯 [suì] „oheň“, 焯 [shēn] „žhavý“, 焯 [yù] „zářící oheň“, 焯 [huò] „jasně blikající, 焯 [yuè] „jasný, zářivý“, 焯 [càn] „světlý, třpytící“, 焯 [yíng] „slabé světlo“, 焯 [xuàn] „tlumené světlo“, 焯 [huí] „světlo, barva světla“, 焯 [màn] „krásné barvy“, 焯 [xī] „tlumené světlo, záblesk“.
- **Činnost ohně:** 灭 [miè] „hasit, uhasit“, 焯 [zhuó] „1. spálit, shořet“, 焯 [chì] „hořet, planout“, 焯 [tǐng] „pálit“, 焯 [tàng] „spálit“, 焯 [jùn] „zapálit“, 焯 [fén] „hořet“, 焯 [xìn] „1. hořet 2. spálit, spálená kůže“, 焯 [chǎn] „1. spálit 2. jiskra“,

糊 [hú] „být spálen, na char (při vaření)“, 熄 [xī] „zahasit“, 燎 [liáo] „zapálit“, 爨 [jiān] „zahasit oheň“, 焦 [jiāo] „spálit“, 煨 [xī] „spálit“, 爨 [fán] „hořet“, 燃 [rán] „hořet“, 煽 [shān] „rozdmýchat – rozfoukávat oheň“, 焯 [hè] „hořet“, 爨 [yì] „planout“, 燿 [guàn] „zapálit oheň“, „燹 [xiǎn] „požár“.

- **Činnosti, jejichž vykování je spojené se zdrojem tepla:** 烙 [lào] „1. vypálit 2. značkování železa“, 焐 [wù] „ohřát (něco)“, 焊 [hàn] „svařovat“, 煲 [bāo] „ohrát, zahřát“, 焯 [tán] „ohřát“, 炆 [yáng] „tavit, roztavit“, 炼 [liàn] „1. tavit, roztavit 2. hořet“, 焐 [yáng] „tavit, roztavit“, 熔 [róng] „tavit, ztavit“, 灸 [jiù] „moxování“, 焯 [hàn] „usušit ohněm“, 焮 [tuì] „škubat drůbež nebo depilovat prasata pomocí horké vody“, 焮 [bì] „usušit ohněm“.
- **Význam spojený s vařením:** 炙 [zhì] „péct, grilovat“, 炖 [dùn] „ohřát na ohni, dusit“, 炒 [chǎo] „smažit, restovat“, 炆 [qiàng] „smažit nebo vařit ve vodě nebo oleji a poté vařit s omáčkou“, 炊 [chuī] „vařit na ohni“, 炆 [wén] „dusit, vařit na nízké teplotě“, 炕 [kàng] „1. speciální postel vyhřívána kachlovou pecí 2. péct“, 炸 [zhà] „fritovat“, 焐 [hū] „vařit ve vodě“, 炮 [bāo] „smažit“, 烤 [kǎo] „péct, opékat“, 烘 [hōng] „péct“, 烧 [shāo] „vařit, péct“, 烩 [huì] „dusit“, 焐 [xún] „vařené maso“, 焐 [mèn] „vařit v uzavřeném hrnci na malém ohni“, 焐 [jú] „dusit“, 焐 [zhuō] „blanšírování“, 焙 [bèi] „péct, upéct“, 焐 [wēi] „pomalu vařit na nízké teplotě“, 焐 [duàn] „vařit v ohni“, 焐 [biān] „smažit“, 焐 [róu] „opékat“, 焐 [liū] „smažit“, 焐 [bào] „smažit“, 焐 [kào] „vařit na nízké teplotě“, 焐 [āo] „vařit zeleninu ve vodě“, 焐 [tēng] „ohrát na páře“.
- **Předměty využívající ke své činnosti oheň:** 炬 [jù] „pochodeň“, 焐 [jué] „pochodeň“, 焐 [cōng] „komín“, 焐 [cuàn] „trouba, sporák“, 灶 [zào] „sporák, kamna“, 炉 [lú] „ krb, sporák, trouba, pec“, 焐 [zhú] „vosková svíčka“, 灯 [dēng] „lucerna, lampa“, 焐 [xī] „pochodeň“, 焐 [xiè] „knot“, 焐 [zhù] „knot“.
- **„Ostatní“:** 焐 [yòng] „termodynamický parametr“, 焐 [shí] „keramické výrobky“, 炭 [tàn] „uhlí“, 焐 [tián] „suchá půda“, 焐 [tīng] „uhlovodík“, 焐 [hán] „entalpie“, 煤 [méi] „uhlí, koks, uhlík“, 焐 [yùn] „žehlit“, 焐 [zào] „suchý, vyprahlý“, 焐 [xī] „sluneční svit“, 焐 [chén] „otevřené ohniště“.

U znaků s radikálem oheň B funguje radikál i jako ukazatel významu ve 14 případech, procentuálně je to 51,9 %. Ovlivněné znaky bych rozdělil do několika skupin dle jejich významu:

- **Oheň a jeho vlastnosti:** 热 [rè] „1. horko, teplo 2. horečka, teplota“, 煦 [xù] „teplý, horký“, 熯 [xī] „zářivý, teplý“, 熙 [xī] „jasný, zářivý“, 照 [zhào] „svítit, ozařovat“.
- **Význam spojený s vařením:** 烹 [pēng] „způsob vaření (uvaření zaživa – trest v Číně v období císařství)“, 煮 [zhǔ] „vařit“, 煎 [jiān] „smažit“, 熟 [shú] „uvařený“.
- **„Ostatní“:** 蒸 [zhēng] „1. vypařit 2. pára“, 焦 [jiāo] „spálený, popálený“, 蒸 [zhēng] „odpařit“, 熬 [áo] „vařit“, 熏 [xūn] „kouřit, zadýmit“.

Ze sémantické analýzy vyplývá, že se zkoumané znaky všech třech korpusů překrývají v některých významech. Oheň, podobně jako slunce vyzařuje teplo a světlo. Tato skutečnost se odrazila i na významech jednotlivých znaků, které se objevují u znaků obou radikálů. Konkrétně mám na mysli významy „jasný, teplý, zářivý“ a podobně.

Závěr

Tato práce se zabývá vybranou problematikou čínského znakového písma. Konkrétně se zaměřuje na vybrané tři radikály a z několika různých hledisek analyzuje jim podřízené znaky. Analyzovaný korpus tvořený znaky radikálu slunce a dvou variant radikálu oheň obsahuje 331 znaků. Zdrojem pro sestavení korpusu bylo poslední vydání *Slovníku moderní čínštiny*.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části, tj. na teoretickou a praktickou část. Teoretickou část jsem vypracoval na základě zjištěných informací, které jsem načerpal z různých zdrojů. Snažil jsem se čitatelům přiblížit čínské znakové písmo, jeho historický vývoj a též důležité reformy kterými si písmo prošlo. Také jsem sem věnoval problematice etymologie čínského znakového písma a jeho grafiky. Mimo jiné jsem v teoretické části vysvětlil některé důležité pojmy, jako jsou determinativ, radikál a fonetikum.

Praktická část se skládá z korpusu a analýzy. Korpus jsem rozdělil na tři části podle radikálů, tj. radikál slunce a radikál oheň v jeho obou grafických podobách. Tento korpus jsem následně podrobil analýze z několika hledisek.

V etymologické analýze jsem znaky rozřadil do různých znakových kategorií. Největší zastoupení měla u všech třech radikálů skupina fonogramy. Z 331 zkoumaných znaků je až 241 fonogramů, to činí 73 %. Potvrdil se můj předpoklad, že největší zastoupení budou mít znaky kategorie fonogramů.

Grafická analýza se týkala postavení radikálu ve znaku. Jedině grafická analýza znaků obsahující radikál oheň B byla jednoznačná, ve všech 27 případech se radikál nachází v dolní pozici, jedná se o jeho fixní pozici. U ostatních dvou zkoumaných radikálů převládala pozice vlevo, u radikálu slunce zhruba v polovině znaků a u radikálu oheň A v 126 případech (84 %). Grafická analýza dopadla podle mého očekávání, u radikálu oheň B platí fixní pozice dole a ve dvou dalších zkoumaných vzorcích převládala pozice vlevo.

V analýze z hlediska výslovnosti, ve které jsem pracoval pouze s fonogramy, bylo u všech třech zkoumaných vzorků nejpočetnější skupinou skupina IFT, tj. znak se shoduje

s fonetikem v iniciále, finále i tónu. Ze všech 241 fonogramů mělo 95 znaků absolutní shodu s fonetikem.

V poslední analýze z hlediska sémantiky jsem zjišťoval, do jaké míry funguje zkoumaný radikál i jako ukazatel významu znaku. Výsledky této analýzy mě překvapily, čekal jsem, že u všech zkoumaných radikálů budou ve velké míře převládat znaky, ve kterých funguje radikál jako ukazatel významu. Analýza byla zcela jednoznačná pouze u radikálu oheň A, kde až v 94 % případech radikál plní výše zmíněnou funkci. Nejpočetnější skupinou dle společného významu je skupina „oheň a jeho vlastnosti“ ve které převládaly významy „jasný“ a „zářivý“. Jak jsem předpokládal, význam mnoho znaků je taky úzce spjat s vařením, často se objevovaly významy „vařit“, „péct“, „smažit“ a podobně. U znaků s radikálem slunce symbolizuje toto nebeské těleso zdroj světa a tepla. Významnou část tvoří znaky spojené s východem a západem slunce. Ty zároveň odměřují dílčí fáze nekonečného časového kontinua. Radikál slunce se tak objevuje i u znaků pro různé časové údaje. Analýza posledního zkoumaného korpusu, tj. radikál oheň B byla nejméně jednoznačná, jenom u poloviny znaků radikál funguje jako ukazatel významu. Nejvíce vyskytující se významy u ovlivněných znaků se týkaly vlastností ohně, konkrétně významy „teplý“, „horký“, „jasný“ a „zářivý“.

Při psaní této práce jsem se dozvěděl mnoho nových informací v oblasti čínského znakového písma. V mé práci jsem pracoval pouze se dvěma radikály, z čehož plyne, že nemůžu vyvozovat obecné závěry, které by platily pro všechny znaky v čínském znakovém písmu. Praktická část byla pro mě nejpřínosnější, díky ní jsem se naučil pracovat s různými slovníky a rozšířil jsem si slovní zásobu. Také mě praktická část naučila, jak analyzovat čínské znaky z různých hledisek.

Resumé

The aim of my bachelor thesis was to create a comprehensive set of all the characters with the radical fire and sun, which are listed in the *Dictionary of Modern Chinese* 汉语词典 词典 xiàndài hànǔ cídiǎn. I focused only on simplified characters. For each character, I stated the pronunciation and found the appropriate Czech equivalent. Then I analyzed the created corpus. I did an etymological analysis in which I classified characters into categories of Chinese character script. Then I performed a graphical analysis, where I showed the location of the radical in the graphical field. I also performed an analysis in terms of pronunciation, in which I examined the similarities of phonetics with the pronunciation of the phonogram. At the end, I performed a semantic analysis, where I observed the similarities of the radical with the meaning of the character. Based on the mentioned analyzes, the conclusions of the bachelor thesis will be drawn.

Seznam literatury

CAO, Xianzhuo; Peicheng, SU, ed. *Hanzi xingyi fenxi zidian*. Beijing: Beijing daxue chubanshe, 1999.

KANE, Daniel. *Knížka o čínštině*. DesertRose, 2009.

KÉKI, Béla. *5000 let písma*. Praha: Mladá fronta, 1984.

KUČERA, Ondřej a kolektiv. *Učebnice čínských znaků I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005.

LI, Leyi. *Evolutionary illustration of Chinese characters*. Přeložil Lizhu JIANG. Beijing: Beijing Language and Culture University Press, 2005, 28, 500

SLAMĚNÍKOVÁ, Tereza. *Čínské znakové písmo: synchronní model tradiční kategorizace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017.

SLAMĚNÍKOVÁ, Tereza. *Ideogramy v moderní čínštině*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013.

Švarný, Oldřich. „Vývoj a možnosti znakového písma“. In *Kulturní tradice Dálného východu*. Praha: Odeon, 1980. 139-182.

UHER, David. *Hanská grammatologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013.

VOCHALA, Jaromír; NOVÁK, Miroslav; PUCEK, Vladimír. *Úvod do čínského, japonského a korejského písma I – Vznik a vývoj*. Praha: SPN, 1989.

Xiandai Hanyu Cidian 《现代汉语词典》 [Slovník moderní čínštiny] (7. vydání). Peking: Shangwu Yinshuguan 2016.

Internetové zdroje

www.yellowbridge.com